

УДК 658.15

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-14>**Кудельський В. Е.**кандидат економічних наук,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7252-6533>**Kudelskiy Vitalij**

Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Стаття присвячена дослідженню фінансової діагностики та її ролі в системі антикризового управління. Досліджено сутність поняття «діагностика». Проаналізовано сутність поняття «фінансова діагностика». Визначено способи проведення фінансової діагностики. Досліджено методи фінансової діагностики. Сформовано авторське визначення фінансової діагностики. Досліджено результати фінансової діагностики. Проаналізовано поняття «антикризове управління». Сформовано авторське визначення антикризового управління. Досліджено мету антикризового управління. Визначено об'єкт антикризового управління. Сформовано предмет антикризового управління. Досліджено вхідну інформацію фінансової діагностики. Виділено функції фінансової діагностики. Досліджено стан об'єкта та процесу фінансової діагностики. Сформовано систему антикризового управління. Визначено комплексний процес дослідження інформації

Ключові слова: фінансова діагностика, система, антикризове управління, підприємство, управлінське рішення, кризовий стан, інформація, кризові явища, методи, інформаційні технології.

FINANCIAL DIAGNOSTICS IN THE CRISIS MANAGEMENT SYSTEM

The article is devoted to the study of financial diagnostics and the role in the crisis management system. The necessity of financial diagnostics is substantiated. The author emphasizes the need to systematically provide management with information about the current level of financial stability. The essence of the concept of "diagnostics" is investigated. The author's interpretation of diagnostics is formed. Methods of diagnostics are investigated. The essence of the concept of "financial diagnostics" is analyzed. Methods of financial diagnostics are determined. Methods of financial diagnostics are investigated. The author's definition of financial diagnostics is formed. The results of financial diagnostics are investigated. The constituent elements of financial diagnostics are investigated. Methods of financial diagnostics are investigated. The concept of "crisis management" is analyzed. The author's definition of anticrisis management is formed. The purpose of crisis management is investigated. The object of crisis management has been identified. The subject of anticrisis management is formed. Problems leading to crises or bankruptcy have been identified. The input information of financial diagnostics is investigated. Financial reporting is defined as a source of information for financial diagnostics. The functions of financial diagnostics are highlighted. The condition of the object and the process of financial diagnostics are studied. The reasons for conducting financial diagnostics are identified. The influence of factors on the process of financial diagnostics is investigated. An anticrisis management system has been formed. The functions of crisis management are investigated. Approaches to management in the crisis period are investigated. The stages of anticrisis management of the enterprise are investigated. The complex process of information research is determined. Methods and types of crisis management are investigated. The role of financial diagnostics in the crisis management system is determined. The information of anti-crisis management technology is investigated. The place of financial diagnostics in the enterprise management system is determined. The bases of financial diagnostics are investigated.

Keywords: financial diagnostics, system, crisis management, enterprise, management decision, crisis state, information, crisis phenomena, methods, information technologies.

JEL classification: C14, C83, H12, Q56, D83

Постановка проблеми. У сучасних ринкових умовах господарювання проведення фінансової діагностики підприємств та визначення пріоритетних напрямів розвитку набуває особливого значення, оскільки стійкість фінансового стану кожного суб'єкта господарювання є передумовою добробуту працівників підприємства. Сплата податків та наповнення бюджету забезпечує стабільність і зростання економіки країни. Проте незначна кількість підприємств в Україні має приховані фінансові труднощі, які можуть призвести до прийняття радикальних антикризових управлінських рішень. Тому своєчасне розроблення та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану, дасть можливість відновити платоспроможність та прибутковість суб'єкта господарювання. Для запобігання розвитку негативних кризових

явищ на підприємстві необхідно систематично забезпечувати управлінський персонал інформацією про поточний рівень фінансової стійкості. Актуальність статті визначена формуванням теоретичних та практичних досліджень вітчизняної концепції фінансової діагностики з урахуванням функції інформаційного забезпечення прийняття антикризових управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання фінансової діагностики досліджені у працях відомих учених-економістів: Є.М. Андрущак [1], О.М. Бандурки [2], О.Г. Білої [3], І.О. Бланка [4], Т.Г. Буня, С.Б. Довбня [5], Ф.Ф. Бутиця [6] та інших.

Дослідженням антикризового управління присвячені праці І.О. Бланка [7], О.О. Терещенко [8], С.К. Рамазанова, О.П. Степаненко та Л.А. Тимашова [9] та інших.

Однак не сформовано єдиного підходу до визначення ролі фінансової діагностики в системі антикризового управління підприємством

Мета статті полягає в аналізі теоретико-практичних поглядів на трактування фінансової діагностики та послідовності її проведення, дослідженні поняття «антикризове управління». Завданнями статті є визначення ролі та місця фінансової діагностики в системі антикризового управління; формування підходів до подальшого розвитку фінансової діагностики з урахуванням пріоритетності функції інформаційного забезпечення прийняття фінансових та управлінських рішень у кризових умовах діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Кожний процес у господарській діяльності потребує проведення різної діагностики. Терміни і час її проведення залежать від інформаційного забезпечення керівників (власників) для прийняття управлінських рішень. Враховуючи багатоваріантність змісту терміна «діагностика», його можна трактувати як розпізнавання стану об'єкта, що потребує дослідження у ретроспективному та перспективному періодах. Тому варто зазначити, що діагностика – це здатність аналізувати, розпізнати, дослідити стан вибраного об'єкта за певними параметрами у будь-якому часі (минулий, теперішній, майбутній).

За допомогою фінансової діагностики можна всебічно оцінити стан підприємства в умовах неповної інформації, а також виявити проблеми його функціонування. Варто зазначити, що для стабільної діяльності підприємства важливою є превентивність фінансової діагностики, тобто її здійснення задовго до прояву кризових ознак.

Отже, фінансова діагностика – це сукупність науково обґрунтованих підходів та методів до оцінки теперішнього стану усіх бізнес-процесів у відповідності з попередньо встановленою стратегією розвитку.

Таким чином, відзначимо, що управління проведенням фінансової діагностики стану підприємства включає:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- аналіз майнового стану підприємства;
- аналіз ліквідності підприємства;

– аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства;

– аналіз ділової активності підприємства;

– аналіз рентабельності підприємства.

Залежно від ступенів визначеності дослідження стану підприємства діагностика проводиться поверхнево або ж поглиблено. Таким чином, розрізняють:

– експрес-оцінку фінансового стану підприємства на основі постійного дослідження вибраних коефіцієнтів та даних фінансової звітності (головною метою такої діагностики є виявлення тенденцій змін стану підприємства та аналізу його фінансового обігу);

– проблемну, що полягає в всебічному та глибокому оцінюванні наявного стану підприємства, дослідженні причин його змін та визначенні можливих тенденцій розвитку.

Відзначимо, що поряд із діагностикою фінансового стану підприємства під час проведення виявляють також можливі загрози та кризовий фінансовий стан у підприємства. Тоді постає необхідність антикризового управління, яке визначається цілями розвитку соціально-економічних систем та існуванням небезпеки виникнення кризи на підприємстві (табл. 2).

Більшість науковців схиляється до думки, що антикризове управління спрямоване на недопущення появи кризової ситуації на підприємстві. Варто зауважити, що антикризове управління підприємством являє собою комплексну систему управління підприємством, що відрізняється стратегічним характером, спрямована на усунення можливих і наявних кризових явищ у його діяльності.

Головною метою антикризового управління є забезпечення умов для стійкого функціонування підприємства в умовах економічних, політичних та соціальних перетворень, розроблення стратегічних альтернатив на основі прогнозування та передбачення розвитку ситуації, уникнення фінансових проблем та подолання загрози банкрутства з найменшими втратами (рис. 1).

Відзначимо, що об'єктом антикризового управління виступає кризове явище як процес, а предметом – процес його розвитку та подолання.

Суб'єктом антикризового управління можуть бути співробітники або залучені ззовні спеціалісти, що реалізують встановлені завдання: власник бізнесу;

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності поняття «фінансова діагностика»

№	Автор	Визначення
1.	Андрушак Є.М.	Фінансова діагностика – це комплекс дослідницьких процедур, спрямованих на виявлення домінуючих факторів такого стану, симптомів та причин виникнення проблеми або можливих ускладнень, оцінку можливостей підприємства реалізувати стратегічні і тактичні цілі, підготовку необхідної інформаційної бази для прийняття рішення» [1, с. 119].
2.	Бандурко О.М.	Фінансова діагностика – це оцінка фінансового стану підприємства за допомогою поглибленого та експрес-аналізу, які виявляють проблемні зони підприємства і причини їх виникнення [2, с. 384].
3.	Біла О.Г.	Фінансова діагностика – це систематична та всебічна оцінка діяльності підприємства та використання різ-номанітних методів аналізу [3, с. 89].
4.	Бланк І.О.	Фінансова діагностика – це напрям економічного аналізу, який виявляє характер порушень ходу нормальних економічних процесів на підприємстві [4, с. 144].
5.	Бунь Т.Г., Довбня С.Б.	Фінансова діагностика – це головний метод забезпечення платоспроможності та прибуткової діяльності підприємства, що надає інформацію керівникам різних рівнів для прийняття управлінських рішень, розроблення стратегії розвитку підприємства [5, с. 54].
6.	Бутинець Ф.Ф.	Фінансова діагностика підприємства – це процес оцінки стану основних бізнес-процесів на предмет відповідності їх якісних і кількісних параметрів попередньо встановленим критеріям і показникам з метою виявлення в динаміці факторів і симптомів таких явищ, які можуть становити загрозу досягненню тактичних завдань і стратегічних цілей [6, с. 165].

Рис. 1. Місце фінансової діагностики в системі антикризового управління

Джерело: розроблено автором

арбітражний керуючий; представник санаторів; представник банківської установи – кредиторів; функціональний антикризовий менеджер, який є співробітником суб'єкта ринку – незалежний представник (працює на договірних умовах); аудиторська фірма.

Процес антикризового управління реалізується за такими етапами:

1) створення спеціалізованої робочої групи (антикризової команди);

2) проведення діагностики та оцінка параметрів кризи;

3) визначення мети і завдань антикризового управління;

4) оцінка ресурсного потенціалу та часових обмежень;

5) розроблення антикризової програми;

6) створення системи реалізації антикризової програми;

Таблиця 2

Підходи до трактування поняття «антикризове управління»

№	Автор	Визначення
1.	Бланк І.О.	Антикризове управління – це комплекс фінансових заходів для подолання наслідків кризи та запобігання негативним результатам [7, с. 102].
2.	Польова О.Л.	Антикризове управління характеризує фінансово-господарські процеси на рівні підприємства та спрямоване на застосування заходів задля фінансового оздоровлення підприємства [8, с. 42].
3.	Терещенко О.О.	Антикризове управління – це сукупність специфічних методів та прийомів, які дають змогу забезпечити безперервну діяльність підприємств на основі управління фінансами, зовнішніми та внутрішніми ризиками, профілактики та нейтралізації кризових явищ. Приділяє особливу увагу антикризовому фінансовому управлінню як необхідному складнику системи ефективного управління на підприємстві [9, с. 164].
4.	Рамазанов С. К., Степаненко О.П., Тимашова Л.А.	Антикризове управління – це система управління підприємством, яка має системний та комплексний характер і спрямована на запобігання та усунення несприятливих для діяльності підприємства явищ за допомогою розроблення і реалізації на підприємстві спеціальних заходів, які мають стратегічний характер і дозволяють усунути тимчасові перешкоди, зберегти і примножити ринкові здобутки [10, с. 22].

7) організація впровадження антикризової програми та контроль за її виконанням;

8) аналіз доцільності подальшого проведення заходів щодо виходу підприємства із кризової ситуації;

9) розроблення заходів щодо прогнозування і профілактики майбутніх кризових ситуацій.

Отже, діагностика фінансового стану підприємства в антикризовому управлінні являє собою комплексний процес дослідження інформації про зміни у фінансовому стані підприємства, що включає дослідження базових показників господарської діяльності підприємства, всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний і тех-

ніко-технологічний стан підприємства та оцінювання розроблених заходів, а також досягнення цілей прогнозування.

Таким чином, на підставі аналізу сутності антикризового управління було виокремлено його єдине визначення, досліджено класифікацію методів та функцій антикризового управління, що дало змогу сформулювати загальну модель антикризового управління на підприємстві. Визначено, що реалізація процесу антикризового управління на підприємстві потребує своєчасності та превентивного характеру, тільки за таких умов управління в умовах мінливого зовнішнього середовища здатне досягти поставленої мети.

Список використаних джерел:

- Андрушак Є.М. Діагностика банкрутства українських підприємств. *Фінанси України*. м. Київ 2004 р. Київ, 2004. Випуск № 9. С. 118–124.
- Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства. Київ. Либідь, 2003. 384 с.
- Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування. Львів. Компакт-ЛВ, 2005. 312 с.
- Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. Київ. Ника-Центр, 2004. 656 с.
- Бунь Т.Г., Довбня С.Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. м. Київ 2012 р. Київ, 2012. Випуск № 6. С. 53–58.
- Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз. Житомир. Рута, 2003. 680 с.
- Бланк І. А. Антикризове фінансове управління підприємством. Київ : Ельга, Ніка – Центр, 2006. 672 с.
- Польова О.Л. Вибір стратегії антикризового управління підприємством. *Ефективна економіка*. м. Харків 2015 р. Харків, 2015. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_11.
- Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія / за ред. О.О. Терещенко Київ : КНЕУ, 2008. 272 с.
- Рамазанов С.К., Степаненко О.П., Тимашова Л.А. Технології антикризового управління: монографія / за ред. С.К. Рамазанова. Луганськ : Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2004. 192 с.

References:

- Andrushchak E.M. (2004) [Bankruptcy diagnostics of Ukrainian enterprises]. *Finance of Ukraine*. Kyiv, Issue № 9, pp. 118–124. (in Ukrainian)
- Bandurka O.M., Korobov M.Ya., Orlov P.I., Petrova K.Ya. (2003) [Financial activity of the enterprise]. Kiev. Lybid, 384 p. (in Ukrainian)
- White O.G. (2005) [Financial planning and forecasting]. Lviv. Compact-LV, 312 p. (in Ukrainian)
- Blank I.A. (2004) [Financial Management] Kiev. Nika-Center, 656 p. (in Ukrainian)
- Bun T.G., Dovbnya S.B. (2012) [Integral assessment of the financial condition of the enterprise]. *Finance of Ukraine*. Kyiv, Issue № 6, pp. 53–58.
- Butynets F.F. (2003) [Economic analysis]. Zhytomyr. Ruta, 680 p. (in Ukrainian)
- Blank I.A. (2006) [Anti-crisis financial management of the enterprise]. Kyiv: Elga, Nika-Center, 672 p. (in Ukrainian)
- Field O.L. (2015) [Choice of crisis management strategy of the enterprise] *Effective economy*. Kharkiv 2015. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_11.
- Tereshchenko O.O. (2008) [Anti-crisis financial management at the enterprise]: monograph / ed. O.O. Tereshchenko Kyiv: KNEU. 272 p.
- Ramazanov S.K., Stepanenko O.P., Timashova L.A. (2004) [Technologies of crisis management]: a monograph / ed. S.K. Ramazanova Lugansk: SNU Publishing House. V. Dalya. 192 p.